

FROM COMENIUS TO THE BOLOGNA PROCESS. IMPLICATIONS ON THE COMPETITIVENESS OF GRADUATES ON THE LABOUR MARKET

Ana Mona ILIE

National Defense University „Carol I”

Abstract: *We started in our research from two premises, namely that the school has been and continues to be the main factor for achieving education and human personality and that the conduct of training in school, has been improved and upgraded continuously, depending on the evolution of society . In this context, we set two milestones in the history of education: Comenius and the Bologna process, following the road between them and the conclusion is to say unequivocally that depending on the demands of society at a time, there were adequate educational technologies, leading to those of today, which places the student in the center of the education process. As a consequence of these changes, we can speak of competitive graduates in the labor market expanded, which is a key goal in our day.*

Keywords: labour market, graduates, training, Bologna

În comunicarea noastră ne-am propus să plecăm de la două considerente cu valoare de axiomă, respectiv că școala a fost și continuă să rămână principalul factor de educație și de realizare a personalității umane și că modul de desfășurare a instruirii în școală, s-a perfecționat și modernizat continuu, în funcție de evoluția societății. Deși este mai mult decât evident, rapiditatea acestor modificări în învățământ, a fost direct condiționată de stadiul de dezvoltare al societății în ansamblul ei, care a necesitat un sistem din ce în ce mai modern de însușire a cunoștințelor acumulate în toate domeniile și o modalitate eficientă de aplicare în practică a acestora. Un adevăr la fel de convingător este că în ultimele decenii ale secolului trecut și în primul din cel actual, schimbările au fost atât de profunde, încât de multe ori ele au fost receptate ca veritabile șocuri, cărora nu toți oamenii le-au putut rezista și în mod nedorit, aceștia au ajuns să le conteste, cu toate

consecințele care decurg de aici pentru viitoarele demersuri pe linia perfecționării învățământului. Progresele înregistrate în domeniul IT sunt atât de cunoscute și de notorii încât nu credem că este cazul ca în comunicarea noastră să insistăm asupra lor. Fără a recurge la formulări hazardate, ne permitem să afirmăm că ele au avut caracter revoluționar și în mod necesar procesul instruirii trebuia acordat noilor realități. Astfel că modul tradițional trebuia abandonat, locul lui fiind luat de realizarea unui cadru modern de cea mai mare eficiență, care să facă trecerea de la învățământul informativ la cel cu pronunțate valențe formative, astfel ca elevul (studentul), să dispună de abilitatea de a-și pune întrebări și a găsi răspunsul la ele. În contextul schițat de considerațiile de mai sus, am apreciat ca oportună o scurtă analiză a drumului parcurs de la Comenius¹ până la Procesul Bologna. Comenius este autorul unei excepționale opere, care îl face să fie considerat, părintele educației moderne. A realizat o delimitare a pedagogiei ca un sistem de sine stătător care studiază educația. Abordează toate problemele importante ale pedagogiei legate de metodă, conținuturi, de ideal, inclusiv a ajuns la concluzia că pedagogia elaborează niște norme care exprimă prin principii didactice. A elaborat 27 de principii didactice, cel mai important este principiul instituției. A afirmat că „Viața e o școală”.

Școala bazată pe modelul marelui filosof și dascăl ceh, a răspuns necesităților de instruire până în perioada modernă, dar a devenit desuet în cea contemporană pe care o putem numi post-modernă, informațională sau post-informațională. Această afirmație nu diminuează cu nimic marile merite ale lui Comenius ci sugerează că în actualul stadiu al dezvoltării societății, se cere un nou mod de abordare extrem de cuprinzător și coincident nevoilor pieții, devenită extinsă, în mod deosebit după constituirea Uniunii Europene.

Constituie o acută necesitate renunțarea la situarea profesorului în centrul actului de învățare, transmiterea cunoștințelor cu scop informativ, lipsa legăturii cu viața, recurgerea sporadică la tehnologii didactice de ultimă generație, etc. și ca urmare s-a simțit nevoia instituirii unui set de cerințe valabile pentru întreaga Europă și astfel s-a ajuns la Declarația de la Sorbona (1998, Anexa 1, în limba engleză) și Declarația de la Bologna (1999, Anexa 2, în limba engleză) care au conturat Procesul Bologna, aflat în desfășurare, cu mult succes, în toate țările semnatare.

Declarația de la Sorbona², semnată de un grup format din miniștrii responsabili cu învățământul superior din Franța, Italia, Marea Britanie și Germania se referă la armonizarea arhitecturii sistemului de învățământ superior european. Elementele principale ale declarației sunt: recunoașterea

¹ Comenius (n. Jan Amos Komenský la 28 martie 1592, la Uherský Brod, Moravia, Imperiul Habsburgic azi în Republica Cehă - d. la 15 noiembrie 1670, la Amsterdam, Țările de Jos) a fost un filosof, gramatician și pedagog ceh. Membru al sectei Frații Moravi, Comenius s-a ocupat întreaga viață de perfecționarea metodelor pedagogice. Data sa de naștere, 28 martie, este comemorată în Cehia și în Slovacia prin Ziua Profesorilor.

² <http://www.cnfis.ro/fd/bologna/sorbona.html>

potențialului pozitiv al existenței unei arii europene a învățământului superior; o armonizare progresivă a cadrului general al derulării ciclurilor de studii și al acordării diplomelor prin întărirea experienței deja existente a diplomelor unite, a inițiativelor pilot și a dialogului începute prin Convenția de la Lisabona³; încurajarea mobilității studenților, universitarilor și cercetătorilor prin utilizarea completă a sprijinului crescând acordat de Uniunea Europeană. Declarația se încheie cu un apel către alte state europene pentru a se alătura obiectivului creării unui spațiu european al învățământului superior, unde identitățile naționale și interesele comune pot interacționa și dezvolta reciproc în beneficiul Europei.

După Declarația de la Sorbona, a apărut Declarația de la Bologna⁴, semnată de 29 țări, care prevede armonizarea arhitecturii sistemului de învățământ superior european. și are drept principale obiective : adoptarea unui sistem unitar de diplome și a unui sistem de învățământ cu două cicluri principale (studii universitare de licență și post-licență: master și/sau doctorat), stabilirea unui sistem de credite ca mijloc potrivit pentru extinderea și promovarea mobilității studenților, profesorilor, cercetătorilor și personalului administrativ prin depășirea obstacolelor ce împiedică libera circulație, a cooperării europene în asigurarea calității, precum și a dimensiunilor europene necesare pentru învățământul superior.

România a semnat Declarația de la Bologna în 1999 (între primele 29 țări), angajându-se astfel să includă obiectivele stabilite în prioritățile învățământului superior românesc.

Recunoaștem câteva principii ale educației (Chatham house rules)⁵, acceptate de școala modernă de pe toate meridianele lumii, respectiv: non-atribuirea (fiecare persoană își spune părerea fără a o atribui altcuiva); respectul reciproc dintre profesor și studenți; problemele discutate să rămână între pereții clasei, fără a se face uz de ele în afara școlii; educația nu oferă panacee ci furnizează studenților abilitatea de a-și pune întrebări; situarea în centrul procesului educativ a elementului instruit (elevul/studentul).

Se pune un accent deosebit pe factorii non-cognitivi ai învățării : motivația, afectivitatea, „eul” și cunoașterea de sine. Nu ne propunem să detaliem toate aceste aspecte, ci doar câteva considerații privind „eul”, care semnifică faptul că elevul/studentul ocupă locul central în educație. În esență, „eul” reprezintă ansamblul acțiunilor prin care omul devine capabil de a-și realiza și pune în valoare potențialul de autocunoaștere, în vederea dobândirii unei imagini despre sine, cât mai corectă. Subliniem că acest proces este continuu, începând în copilărie și durează toată viața, dând astfel

³ Convenția de la Lisabona pentru Recunoașterea Diplomelor din Învățământul Superior în Regiunea Europeană

⁴ <http://www.edu.ro/index.php/articles/c788/>

⁵ www.chathamhouse.org.uk

relevanță principiului formării continue (la formation continue sau long life learning), prezent și în Legea educației (proiect), elaborată în țara noastră. „Eul” este analizat ca: interior, fizic, cognitiv, emoțional, social, interpersonal, spiritual, dorit, temut și ideal (acesta din urmă fiind cel către care tindem, în condițiile în care suntem convinși că nu avem resursele de a-l atinge).

Pornind de la aceste noi abordări, în realizarea cerințelor Procesului Bologna, un rol fundamental capătă grupul educațional care presupune un cadru propice armonizării aspirațiilor cu scopul îndeplinirii în comun de către profesor și elev/student, a obiectivelor didactice.

Este îmbucurător faptul că se înregistrează progrese în îndeplinirea obiectivelor Procesului Bologna evidențiate prin rapoartele naționale bienale, realizate în vederea conferinței miniștrilor responsabili pentru învățământ superior din țările participante la acest proces. Progresele sunt astfel evaluate în cadrul procesului de stocktaking⁶, iar rezultatele se concretizează în prezentarea unui scor de țară conform progreselor realizate și stadiului reformelor. Până acum au fost realizate trei astfel de exerciții de evaluare - în 2005, 2007 și 2010.

Rezultatele din țara noastră privind Procesul Bologna au fost remarcate de organisme care monitorizează implementarea cerințelor degajate din documentele elaborate la întâlnirile care evaluează stadiul atins de fiecare semnatar în parte.

În opinia noastră, cel mai important este că în urma aplicării exigențelor Procesului Bologna, a sporit în mod evident competența absolvenților învățământului românesc, făcându-i performanți pe piața extinsă a muncii europene și nu numai.

Am avut privilegiu să constatăm că și absolvenții cursurilor de limbă franceză de la Universitatea Națională de Apărare sunt în măsură să răspundă standardelor tot mai exigente impuse de misiunile ONU, OSCE și NATO, în condițiile dificile din teatrele de operații și alte misiuni multinaționale.

Încheiem comunicarea noastră cu convingerea că drumul parcurs de la Comenius la Procesul Bologna, este prin el însuși o expresie a perfecționării permanente a învățământului, solicitată în mod imperativ de stadiul atins de societatea umană, aflată în plină evoluție în consens cu idealurile valorii supreme a lumii, care este omul.

⁶ Stocktaking (engl) - inventariere

Note bibliografice

- [1]. Convenția de la Lisabona
- [2]. Declarația de la Sorbona
- [3]. Declarația de la Bologna
- [4]. <http://www.cnfis.ro/fd/bologna/sorbona.html>
- [5]. <http://www.edu.ro/index.php/articles/c788/>
- [6]. www.chathamhouse.org.uk

Sorbonne Joint Declaration

Joint declaration on harmonisation of the architecture of the European higher education system

by the four Ministers in charge for France, Germany, Italy and the United Kingdom

Paris, the Sorbonne, May 25 1998

The European process has very recently moved some extremely important steps ahead. Relevant as they are, they should not make one forget that Europe is not only that of the Euro, of the banks and the economy: it must be a Europe of knowledge as well. We must strengthen and build upon the intellectual, cultural, social and technical dimensions of our continent. These have to a large extent been shaped by its universities, which continue to play a pivotal role for their development.

Universities were born in Europe, some three-quarters of a millenium ago. Our four countries boast some of the oldest, who are celebrating important anniversaries around now, as the University of Paris is doing today. In those times, students and academics would freely circulate and rapidly disseminate knowledge throughout the continent. Nowadays, too many of our students still graduate without having had the benefit of a study period outside of national boundaries.

We are heading for a period of major change in education and working conditions, to a diversification of courses of professional careers with education and training throughout life becoming a clear obligation. We owe our students, and our society at large, a higher education system in which they are given the best opportunities to seek and find their own area of excellence.

An open European area for higher learning carries a wealth of positive perspectives, of course respecting our diversities, but requires on the other hand continuous efforts to remove barriers and to develop a framework for teaching and learning, which would enhance mobility and an ever closer cooperation.

The international recognition and attractive potential of our systems are directly related to their external and internal readabilities. A system, in which two main cycles, undergraduate and graduate, should be recognized

for international comparison and equivalence, seems to emerge.

Much of the originality and flexibility in this system will be achieved through the use of credits (such as in the ECTS scheme) and semesters. This will allow for validation of these acquired credits for those who choose initial or continued education in different European universities and wish to be able to acquire degrees in due time throughout life. Indeed, students should be able to enter the academic world at any time in their professional life and from diverse backgrounds.

Undergraduates should have access to a diversity of programmes, including opportunities for multidisciplinary studies, development of a proficiency in languages and the ability to use new information technologies.

International recognition of the first cycle degree as an appropriate level of qualification is important for the success of this endeavour, in which we wish to make our higher education schemes clear to all.

In the graduate cycle there would be a choice between a shorter master's degree and a longer doctor's degree, with possibilities to transfer from one to the other. In both graduate degrees, appropriate emphasis would be placed on research and autonomous work.

At both undergraduate and graduate level, students would be encouraged to spend at least one semester in universities outside their own country. At the same time, more teaching and research staff should be working in European countries other than their own. The fast growing support of the European Union, for the mobility of students and teachers should be employed to the full.

Most countries, not only within Europe, have become fully conscious of the need to foster such evolution. The conferences of European rectors, University presidents, and groups of experts and academics in our respective countries have engaged in widespread thinking along these lines.

A convention, recognising higher education qualifications in the academic field within Europe, was agreed on last year in Lisbon. The convention set a number of basic requirements and acknowledged that individual countries could engage in an even more constructive scheme. Standing by these conclusions, one can build on them and go further. There is already much common ground for the mutual recognition of higher education degrees for professional purposes through the respective directives of the European Union.

Our governments, nevertheless, continue to have a significant role to play to these ends, by encouraging ways in which acquired knowledge can be validated and respective degrees can be better recognised. We expect this to promote further inter-university agreements. Progressive harmonisation of the overall framework of our degrees and cycles can be achieved through

strengthening of already existing experience, joint diplomas, pilot initiatives, and dialogue with all concerned.

We hereby commit ourselves to encouraging a common frame of reference, aimed at improving external recognition and facilitating student mobility as well as employability. The anniversary of the University of Paris, today here in the Sorbonne, offers us a solemn opportunity to engage in the endeavour to create a European area of higher education, where national identities and common interests can interact and strengthen each other for the benefit of Europe, of its students, and more generally of its citizens. We call on other Member States of the Union and other European countries to join us in this objective and on all European Universities to consolidate Europe's standing in the world through continuously improved and updated education for its citizens.

Joint declaration of the European Ministers of Education convened in Bologna on the 19th of June 1999

The European process, thanks to the extraordinary achievements of the last few years, has become an increasingly concrete and relevant reality for the Union and its citizens. Enlargement prospects together with deepening relations with other European countries provide even wider dimensions to that reality. Meanwhile, we are witnessing a growing awareness in large parts of the political and academic world and in public opinion of the need to establish a more complete and far-reaching Europe, in particular building upon and strengthening its intellectual, cultural, social and scientific and technological dimensions.

A Europe of Knowledge is now widely recognised as an irreplaceable factor for social and human growth and as an indispensable component to consolidate and enrich the European citizenship, capable of giving its citizens the necessary competencies to face the challenges of the new millennium, together with an awareness of shared values and belonging to a common social and cultural space.

The importance of education and educational co-operation in the development and strengthening of stable, peaceful and democratic societies is universally acknowledged as paramount, the more so in view of the situation in South East Europe.

The Sorbonne declaration of 25th of May 1998, which was underpinned by these considerations, stressed the universities' central role in developing European cultural dimensions. It emphasised the creation of the European area of higher education as a key way to promote citizens' mobility and employability and the Continent's overall development.

Several European countries have accepted the invitation to commit themselves to achieving the objectives set out in the declaration, by signing it or expressing their agreement in principle. The direction taken by several higher education reforms launched in the meantime in Europe has proved many Governments' determination to act.

European higher education institutions, for their part, have accepted the challenge and taken up a main role in constructing the European area of higher education, also in the wake of the fundamental principles laid down in

the Bologna Magna Charta Universitatum of 1988. This is of the highest importance, given that Universities' independence and autonomy ensure that higher education and research systems continuously adapt to changing needs, society's demands and advances in scientific knowledge.

The course has been set in the right direction and with meaningful purpose. The achievement of greater compatibility and comparability of the systems of higher education nevertheless requires continual momentum in order to be fully accomplished. We need to support it through promoting concrete measures to achieve tangible forward steps. The 18th June meeting saw participation by authoritative experts and scholars from all our countries and provides us with very useful suggestions on the initiatives to be taken.

We must in particular look at the objective of increasing the international competitiveness of the European system of higher education. The vitality and efficiency of any civilisation can be measured by the appeal that its culture has for other countries. We need to ensure that the European higher education system acquires a world-wide degree of attraction equal to our extraordinary cultural and scientific traditions.

While affirming our support to the general principles laid down in the Sorbonne declaration, we engage in co-ordinating our policies to reach in the short term, and in any case within the first decade of the third millennium, the following objectives, which we consider to be of primary relevance in order to establish the European area of higher education and to promote the European system of higher education world-wide:

- Adoption of a system of easily readable and comparable degrees, also through the implementation of the Diploma Supplement, in order to promote European citizens employability and the international competitiveness of the European higher education system;
- Adoption of a system essentially based on two main cycles, undergraduate and graduate. Access to the second cycle shall require successful completion of first cycle studies, lasting a minimum of three years. The degree awarded after the first cycle shall also be relevant to the European labour market as an appropriate level of qualification. The second cycle should lead to the master and/or doctorate degree as in many European countries;
- Establishment of a system of credits - such as in the ECTS system - as a proper means of promoting the most widespread student mobility. Credits could also be acquired in non-higher education contexts, including lifelong learning, provided they are recognised by the receiving universities concerned:
 - Promotion of mobility by overcoming obstacles to the effective exercise of free movement with particular attention to:

- for students, access to study and training opportunities and to related services;
- for teachers, researchers and administrative staff, recognition and valorisation of periods spent in a European context researching, teaching and training, without prejudicing their statutory rights;
- Promotion of European co-operation in quality assurance with a view to developing comparable criteria and methodologies;
- Promotion of the necessary European dimensions in higher education, particularly with regards to curricular development, inter-institutional co-operation, mobility schemes and integrated programmes of study, training and research.

We hereby undertake to attain these objectives – within the framework of our institutional competencies and taking full respect of the diversity of cultures, languages, national education systems and of University autonomy – to consolidate the European area of higher education. To that end, we will pursue the ways of intergovernmental co-operation, together with those of non governmental European organisations with competence on higher education.

We expect Universities again to respond promptly and positively and to contribute actively to the success of our endeavour.

Convinced that the establishment of the European area of higher education requires constant support, supervision and adaptation to the continuously evolving needs, we decide to meet again within two years in order to assess the progress achieved and the new steps to be taken.

Signed by:

Austria, Belgium (French community), Belgium (Flemish community), Bulgaria, Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Iceland, Ireland, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta, the Netherlands, Norway, Poland, Portugal, Romania, Slovak Republic, Slovenia, Spain, Sweden, Swiss Confederation, United Kingdom.

*În cadrul grantului de la Sibiu.